

Äyräpää-palkinto Olli Kallioniemelle, Pohjola-palkinto Markku Mäelle

Lääkäriseura Duodecim on myöntänyt vuoden 2019 Äyräpää-palkinnon molekyyli lääketieteen huippututkijalle, professori Olli Kallioniemelle. Pohjolan ja Suomi-yhtiön palkinnon saa keliakiatutkimuksen pioneeri, emeritusprofessori Markku Mäki. Palkintojen saajat julkistettiin Lääkäri 2019 -tapahtumassa Helsingin Messukeskuksessa 9.1.

Äyräpää-palkinnon saaja, professori Olli Kallioniemi tunnetaan molekulaarisen täsmälääketieteen uranuurtajana, joka on tutkimusryhmiensä kanssa luonut menetelmiä molekyyli tiedon hyödyntämiseksi sairauksien diagnostiikassa ja hoidossa. Tällä hetkellä hänen tutkimuksensa kohdistuu syöpäpotilaiden yksilöllisen hoidon kehittämiseen. Hänen aiempi tieteellinen tuotantonsa on johtanut uusien diagnostisten menetelmien käyttöönottoon sekä uusien indikaatioiden löytämiseen syöpälääkkeille.

Kallioniemi toimii professorina Karoliinisessa Instituutissa ja johtajana bioalan kansallisessa laboratoriossa SciLifeLabissa (Science for Life Laboratory). Vuosina 2007–2015 hän toimi Suomen molekyyli lääketieteen instituutin FIMM:n (the Institute for Molecular Medicine Finland) ensimmäisenä johtajana. FIMM:n toiminta keskittyy sairauksien molekyyli tason mekanismien selvittämiseen genetiikan ja lääketieteellisen systeemibiologian menetelmin. Helsingin yliopiston professorina Kallioniemi toimi vuosina 2007–2015 ja akatemiaprofessorina vuosina 2004–2008.

– Professori Kallioniemen panos suomalaisen lääketieteen tutkimuksen infrastruktuuriin sekä lääketieteellisen teknologian rakentamisessa ja kehittämisessä on mittavuudessaan vertaansa vailla. Hän on järjestelmällisesti kehittänyt ja kansainvälistänyt tutkijakoulutusta, organisoinut menestyksekkäästi tutkimuksen infrastruktuuria, rakentanut biopankkitoimintaa, kehittänyt ohjelmia, joilla monialaisesti silloitetaan molekyyli lääketiedettä kliiniseen käytäntöön, kertoo palkinnosta päättäneen valiokunnan puheenjohtaja Leo Niskanen.

Pohjolan ja Suomi-yhtiön lääketieteen palkinnon saaja, Tampereen yliopiston emeritusprofessori Markku Mäki on keliakian tutkimuksen pioneereja. Hänen johtamansa tutkimusryhmät ovat mm. tehneet ainutlaatuisia havaintoja keliakian vasta-aineista sekä niiden hyödyntämisessä taudin diagnosoinnissa. Tästä tutkimuksesta jatkumoa ovat esimerkiksi juuri uudistuneet keliakian Käypä hoito -suositukset, jotka eivät enää edellytä ohutsuolen koepalaa, jos verinäytteissä vasta-ainepitoisuudet ovat tarpeeksi korkeat.

Mäki väitteli Tampereen yliopistossa lastentautiopin tohtoriksi vuonna 1982 aiheenaan lasten ripulitaudit, ja perusti sen jälkeen Tampereelle poikkitieteellisen tutkijaryhmän tutkimaan ravinnon gluteenin aiheuttaman taudin, keliakian moni-ilmeisyyttä, diagnostiikkaa, perimää ja taudinaiheuttamismekanismeja. Tutkimus keskittyi ensin lapsiin, mutta laajennuttuaan myös aikuisia koskevaksi se tuotti vasta-aineista niin kattavaa tietoa, että tarjosi mahdollisuuden uusiin seulontakokeisiin avoterveydenhuollossa.

– Diagnostiikan kehittymisestä hyöttyy eniten keliakikko, tauti voidaan todeta varhain. Hoitona on edelleen tarkka elinikäinen gluteeniton dieetti. Lääkettä ei vielä saatavilla ole, mutta olen yhä aktiivisesti mukana kehittämässä lääketutkimuksia varten validoituja mittareita sekä useamman lääkeyhtiön tieteellisenä neuvonantajana, Mäki kertoo.

Mäen tekemän tutkimuksen ansiosta pystyttiin tuottamaan ensimmäinen keliakian pikatesti, jonka voi tänä päivänä kuka vain ostaa apteekista. Testi perustuu sormen päästä otettavaan verinäytteeseen, se kertoo onko tutkittavalla vasta-aineita ja täten mahdollisesti keliakia. Lisäksi hänen johtamansa tutkijaryhmä on ollut standardoimassa eurooppalaisen terveydenhuollon käyttämiä keliakian seulontakokeita.

Äyräpää-palkinnosta lisätietoa:

professori Olli Kallioniemi, olli.kallioniemi@scilifelab.se, olli.kallioniemi@helsinki.fi,
p. 050-415 0363 tai +46-70-775 3642
viestintäpäällikkö Outi Romero, Suomalainen Lääkäriseura Duodecim,
p. 040 7567 134, outi.romero@duodecim.fi

Pohjolan ja Suomi-yhtiön lääketieteen palkinnosta lisätietoa ja haastattelupyynnöt:

OP:n viestintä, puh. 050 5239904, viestinta@op.fi